

ВІННИЦЬКА

Оксана Анатоліївна
vinnytska.oksana@ukr.net

к.е.н., доцент, Уманський
державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ЧВЕРТКО

Людмила Андріївна
luda_um@ukr.net

к.е.н., доцент, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла
Тичини

КОРНІЄНКО

Тетяна Олександрівна
kornienkoto@ukr.net

к.е.н., доцент, Уманський державний
педагогічний університет імені Павла
Тичини

УДК 658.14

ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**THEORETICAL ESSENCE AND VALUE OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2020.11\(3\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2020.11(3).6)

VINNYTSKA Oksana Anatoliivna – PhD in Economics, Associate Professor, Uman State Pedagogical University after Pavlo Tychyna

CHVERTKO Liudmyla Andriivna – PhD in Economics, Associate Professor, Uman State Pedagogical University after Pavlo Tychyna

KORNIENKO Tetiana Oleksandrivna – PhD in Economics, Associate Professor, Uman State Pedagogical University after Pavlo Tychyna

У статті досліджено різні підходи до трактування сутності поняття «фінансова стійкість» підприємства та її значення для суб'єктів господарської діяльності. Охарактеризовано типи фінансової стійкості та основні чинники, які впливають на неї. Розглянуто та проаналізовано основні внутрішні та зовнішні фактори, які суттєво впливають на фінансову стійкість підприємства.

* * *

В статье исследованы различные подходы к трактовке сущности понятия «финансовая устойчивость» предприятия и ее значение для субъектов хозяйственной деятельности. Охарактеризованы типы финансовой устойчивости и основные факторы, влияющие на нее. Рассмотрены и проанализированы основные внутренние и внешние факторы, которые существенно влияют на финансовую устойчивость предприятия.

* * *

Introduction. The solution of modern problems of stabilizing the national economy, ensuring the social development of society is possible only on the basis of positive shifts, primarily in the aspect of strengthening the financial condition of business entities. One of the important components of the analysis and management functions is to ensure the stable development of the enterprise and its financial stability. The concept of financial stability is complex and multifactorial, which is determined by the economic environment in which the enterprise operates, as well as the results of its functioning, the ability to actively and effectively respond to changes in internal and external factors.

The purpose of the paper is in the study of the economic essence of financial stability, its determining factors, as well as the development of recommendations for improving the methodology of its management.

Results. The financial stability of an enterprise is a complex, multifactorial category. The philosophy of the definition of the economic category “financial stability” provides for consideration as a reproduction process. This category characterizes the economic relations that make up the financial mechanism for ensuring the progressive socio-economic development of the enterprise.

The analysis of the theoretical research allows us to identify five approaches of scientists to determine the essence of financial stability. These approaches differ in the completeness of the characteristics of the financial condition of the enterprise.

The variety of approaches indicates the ambiguity of the authors' definition of the concept of financial stability. Each author interprets this economic category from the standpoint of the goals and objectives of its research. The complexity of the category of financial stability of business entities lies in its essence, displaying the level of the financial condition and financial results of the enterprise, the ability to fulfill its obligations and ensure the development of the enterprise while maintaining credit and solvency, relative independence from changes in internal and external factors. A quantitative characteristic of financial stability is a margin of safety, which is determined by the structure of property and capital and ensures financial independence and solvency in the current period and in the future. It is this definition that determines such a logic for assessing financial stability as a sequence with varying degrees of detail in the consideration of all processes associated with the movement of financial resources, which are expressed in a change in the structure of property and capital.

Conclusion. In general, the analysis of theoretical approaches to assessing financial stability and their generalization allows us to conclude that the financial stability of economic entities should be considered as a complex category, reflecting the level and structure of financial condition and financial results, the ability to fulfill their obligations and ensure the development of activities, while maintaining credit and solvency. It is also universal that the quantitative characteristics of financial stability should be considered a margin of safety, which the company, due to the structure of property and capital, and also ensures independence and solvency in the current period and in the future.

Ключові слова: фінансова стійкість, фінансові ресурси, платоспроможність, забезпечення фінансової стійкості, чинники впливу на фінансову стійкість

Ключевые слова: финансовая устойчивость, финансовые ресурсы, платежеспособность, обеспечение финансовой устойчивости, факторы влияния на финансовую устойчивость

Keywords: financial stability, financial resources, solvency, ensuring financial stability, factors influencing financial stability

ВСТУП

Розв'язання сучасних проблем стабілізації національної економіки, забезпечення соціального розвитку суспільства можливе лише на основі позитивних зрушень, передусім в аспекті зміцнення фінансового стану суб'єктів господарювання. Ефективність діяльності вітчизняних підприємств залежить від того, наскільки адекватно вони будуть орієнтуватися у вирі ринкових відносин. Зберегти свої позиції за ринкової економіки можливо лише за умови ефективного фінансового менеджменту, базовими функціями якого є об'єктивний фінансовий аналіз, прогнозування й моделювання господарської діяльності.

Проблему оцінювання фінансової стійкості підприємства досліджувало безліч вчених-економістів як вітчизняних, так і закордонних, зокрема це: В.П. Астахов, І.Т. Балабанов, І.А. Бланк, А.П. Градова, В.М. Іваненко, А.В. Калина, В.В. Ковалев, О.В. Кондратьєв, М.І. Конєва, В.В. Комаєв, Л.А. Лахтіонова, В.М. Родінова, Г.В. Савицька, Р.С. Сайфулін, Н.М. Ткаченко, М.А. Федотова, А.Д. Шеремет. Водночас розмаїття підходів до вирішення зазначеної проблеми пояснюється відсутністю однозначного трактування самого поняття «фінансова стійкість підприємства».

МЕТА роботи полягає у дослідженні економічної сутності фінансової стійкості, її визначальних чинників, а також розроблення рекомендацій для вдосконалення методики її управління.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти.

Під час проведення дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Однією з важливих складових функцій аналізу та управління є забезпечення стабільного розвитку підприємства та його фінансової стійкості. Поняття фінансової стійкості є складним та багатофакторним, що визначається економічним середовищем, у межах якого працює підприємство, а також результатами його функціонування, здатністю активно та ефективно реагувати на зміни внутрішніх та зовнішніх чинників.

Фінансова стійкість підприємства – це комплексна, багатофакторна економічна категорія. Достатньо часто у науковій літературі зустрічаються різні інтерпретації цього поняття, а саме: «фінансова стійкість», «фінансова стабільність» та «фінансова сталість». На наш погляд, існує необхідність визначення особливостей таких тлумачень відповідно до визначень тлумачного словника [14]. Так, поняття «сталий» отождоветься зі станом, що не змінюється, зберігає той самий склад, розмір та форму: незмінний, постійний, стабільний; так само «стабільний», який забезпечує сталість, незмінність яких-небудь величин, характе-

ристич, ступінь впливу чого-небудь; «стійкий» – той, для якого характерні стабільність, постійність, сталість, урівноважений, який проходить спокійно.

Отже, поняття «стійкість» містить сталість та стабільність, тобто саме стійкість є категорією, що поєднує ці дві характеристики.

Симптоматичним є те, що в умовах ринку фінансовий стан підприємства розкриває не лише ступінь його життєдіяльності, а й потенціал розвитку, який акумулюється в його стійкості (стабільності). У загальному розумінні «стійкість» трактується як властивість системи так реагувати на зміни (вплив) зовнішнього середовища, щоби не лише генерувати чинники, які зумовлюють її врівноважений стан, а й забезпечувати подальший розвиток. Залежно від виявлення виділяють три різновиди стійкості економічної системи: статичну, динамічну й результативну, тобто таку, що генерує її кількісні та якісні зміни [1, 13].

Очевидно, стабільний стан – це статичний стан, тобто стан спокою. Однак, коли йдеться про характеристику стану певного процесу, а саме фінансово-господарської діяльності підприємства, слід мати на увазі, що будь-який процес є дією, рухом, а рух не може бути статичним – він динамічний по своїй суті [5].

Погоджуємось із думкою окремих вчених, що «стабільність», як характеристика фінансового стану підприємств є ознакою сталості (постійності) руху як динамічного процесу, що має певну швидкість, темп, вимір прояву у порівнянні розмірностей теперішнього стану з минулим. А от застосування терміну «стійкість» до динамічного процесу характеризує сталість його прояву у часі, тобто динамічну стійкість [15].

Стійкість виступає умовою життєдіяльності й основою стабільності стану підприємства у ринковій економіці. На стійкість підприємства впливає дуже багато чинників. Від того, які саме чинники впливають на неї, розрізняють декілька видів стійкості.

Відповідно до підприємства як господарюючого суб'єкта існує [12, с.221]:

- внутрішня стійкість;
- фінансова стійкість;
- загальна стійкість.

Внутрішня стійкість – це такий фінансовий стан підприємства, в умовах якого забезпечується достатньо високий результат його функціонування.

Фінансова стійкість відображає постійне стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами підприємства, здатність шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробництва й реалізації продукції, а також витрати на його розширення й оновлення.

Загальна стійкість відображає рух грошових потоків, що забезпечує постійне перевищення надходження коштів (доходів) над їх витратами. Умовою загальної стійкості підприємства є його здатність вільно розвиватися в умовах внутрішнього та зовніш-

нього середовища. Для цього підприємство повинно мати гнучку структуру фінансових ресурсів.

Головною складовою загальної стійкості підприємства є фінансова стійкість, яка формується у процесі всієї його фінансово-господарської діяльності. Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства і відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і взагалі погіршення діяльності господарюючого суб'єкта. Надлишкова фінансова стійкість також негативно впли-

ває на виробничо-торгівельну діяльність, оскільки виступає гальмом її розвитку, збільшуючи затрати підприємства надлишковими запасами та резервами [11].

У теорії фінансового менеджменту має місце ситуація, коли єдиного тлумачення поняття фінансової стійкості не існує, що зумовлює складності формування ефективних управлінських рішень. Умовно можна виділити п'ять підходів до визначення цієї категорії, сутність яких відображена на рис. 1.

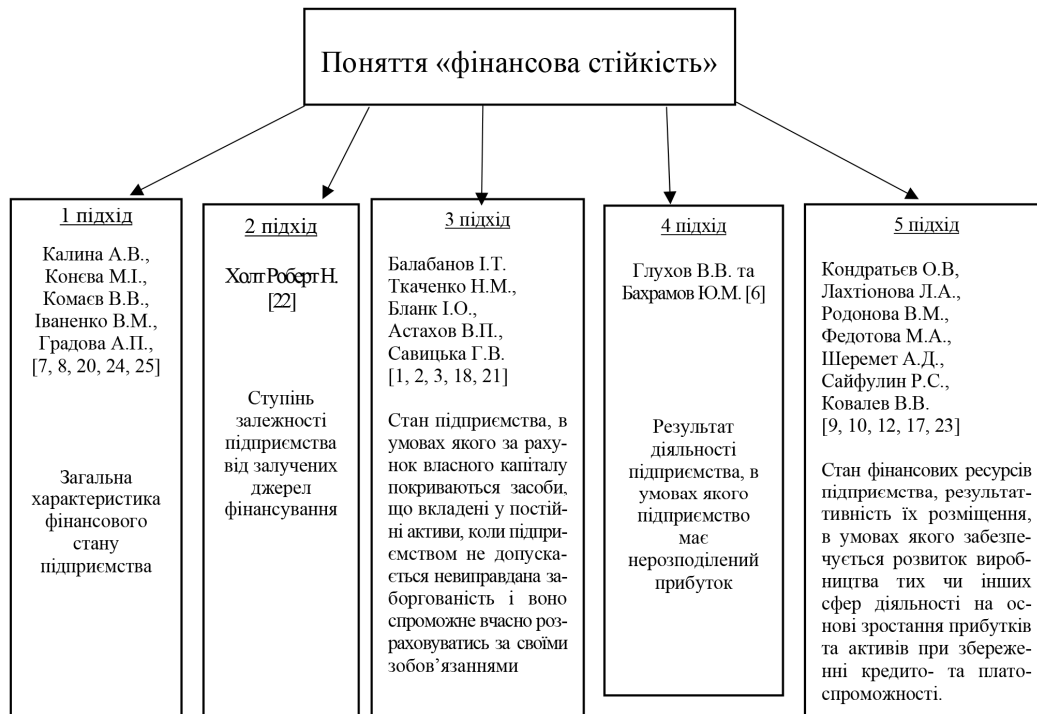

Рис. 1. Основні підходи до визначення категорії «фінансова стійкість» підприємства

Перший підхід визначення фінансової стійкості пов'язаний із досить розповсюдженою думкою таких вчених, як А.В. Калина, М.І. Конєва, В.В. Комасєв, В.М. Іваненко, А.П. Градова відносно того, що фінансова стійкість підприємства є передусім загальною характеристикою його фінансового стану. У зв'язку з тим для оцінки фінансової стійкості вищенаведеними вченими пропонується увесь комплекс показників, що характеризують платоспроможність, ліквідність та рентабельність діяльності підприємства [7, 8, 24, 25].

Більш конкретно визначення має інший підхід до визначення фінансової стійкості: фінансова стійкість відображає ступінь залежності підприємства від залучених джерел фінансування. Так, Роберт Н. Холт зазначає, що показники фінансової стійкості визначають ступінь ризику, який може бути пов'язаний із методом формування структури позикових та власних коштів, що використовуються для фінансування активів компанії [22, с. 24].

Відома методологія визначення абсолютного показника фінансової стійкості базується на категорії забезпечення резервів підприємства власними чи позиковими коштами. Однак абсолютний показник економічних категорій не може повною мірою охарактеризувати цю економічну характеристику.

Третій підхід до визначення категорії «фінансова стійкість» базується на фундаментальних положеннях

попереднього погляду. Однак у разі визначення фінансової стійкості визначається роль частки активів, її слід фінансувати за рахунок власного капіталу та доповнювати іншими характеристиками. Російський учений І.Т. Балабанов вважає, що фінансово стабільним є той суб'єкт господарювання, який за власний рахунок покриває кошти, вкладені в постійні активи, не допускає невинуватної дебіторської та кредиторської заборгованості та здатний вчасно погасити свої зобов'язання [2].

Звичайно, слід погодитись, що фінансова стійкість прямо та об'єктивно залежить від взаємодії активів та пасивів підприємства. Український учений Н.М. Ткаченко називає фінансову стійкість взаємозв'язком статей балансу підприємства, тоді як кожна стаття балансу має свої джерела фінансування.

У реальній практиці функціонування підприємства склалася ситуація, коли кожному виду активів підприємства відповідає певний вид зобов'язань. Джерелами фінансування довгострокових активів, як правило, є власний капітал та довгострокові зобов'язання. Довгострокові (необоротні) активи також можуть формуватися за рахунок довгострокових банківських позик. Постійна частина оборотних активів, що включає запаси та витрати, може бути створена з власного капіталу, а змінна частина цих активів, тобто дебіторська заборгованість, кошти на рахунках, з коротко-

строкових зобов'язань, тобто короткострокового позикового капіталу.

В.П. Астахов зазначає, що фінансова стійкість характеризує ступінь захисту залученого капіталу [1]. На думку І.О. Бланка, фінансова стійкість також визначає ступінь фінансової стійкості майбутнього розвитку підприємства [4]. Показник фінансової стійкості В. Савицька називає показником фінансового важеля, який вказує на темпи приросту чистого прибутку відносно збільшення валового прибутку, що забезпечується ефектом фінансового важеля (відношення позикового капіталу до власного капіталу) [19].

Четвертий підхід до визначення фінансової стійкості підприємства пов'язаний зі спеціалістами, які поєднують фінансову стійкість із наявністю нерозподіленого прибутку в підприємства. Отже, В.В. Глухов та Ю.М. Бахрамов вивчає таку взаємозалежність, беручи до уваги, що фінансовий стан підприємства стабільний, якщо воно здійснює річний цикл господарської діяльності, має прибуток і не погіршує початковий стан функціонування для наступного циклу діяльності [6].

Водночас ця позиція не повністю відповідає реаліям фінансової підтримки функціонування сучасного підприємства. Наявність нерозподіленого прибутку, звичайно, є результатом прибуткової діяльності підприємства, але водночас підприємство може мати великі суми дебіторської та кредиторської заборгованості, і жодним чином не може свідчити про стабільний фінансовий стан підприємства.

На наш погляд, більш адекватним та обґрунтованим визначенням складного поняття фінансової стійкості підприємства є позиція іншої групи економістів, наприклад: А.В. Кондратьєв, Л. Лахтіонов, В.М. Радіонова, М.А. Федотова, А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулін, В.В. Ковальов, які визначають фінансову стійкість підприємства як стан його фінансових ресурсів, ефективність їх розміщення та використання, що забезпечує розвиток певних сфер діяльності на основі зростання прибутку та активів у збереженні плато- і кредитоспроможності [9, 10, 12, 16, 23].

Це визначення враховує, на наш погляд, основні чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства, проте, з практичного погляду це лише ускладнює визначення цієї економічної категорії. Для усунення останнього доцільний детальний аналіз чинників, що впливають на фінансову стійкість суб'єктів господарювання. Це пов'язано з тим, що в ринкових умовах діяльність підприємства є комплексом взаємопов'язаних економічних процесів, які також залежать від численних і різноманітних чинників. Якщо одна з них випадає з аналізу фінансової стійкості, то оцінка впливу інших, прийнята для розрахунку, а також висновки, зроблені одночасно, ризикують бути спотвореними і принципово не в змозі забезпечити фінансову стійкість.

Зазвичай, будучи тісно пов'язаними між собою, ці чинники часто по-різному впливають на результати діяльності підприємства, а отже, і на його фінансову стійкість. Негативна взаємодія одних чинників може зменшити, або навіть повністю знищити позитивний вплив інших.

Наявність цих чинників, на думку О.В. Кондратьєва,

В.М. Радіонової, М.А. Федотової [10, 17], потребує групування, що, на нашу думку, повинно вважатись аксіомою. Як ми вважаємо, доцільно базувати таку диференціацію на різних ознаках, а саме:

- за місцем виникнення можливе виділення зовнішніх і внутрішніх чинників;
- за важливістю результату – основних і другорядних;
- за структурою – простих і складних;
- за часом дії – постійних і тимчасових.

Будь-яка подібна класифікація переслідує певні цілі. Враховуючи, що підприємство є одночасно й суб'єктом, й об'єктом відносин у ринковій економіці, а також те, що воно має різні можливості впливу на динаміку різних чинників, які визначають фінансову стійкість, найважливішим, на наш погляд, є поділ таких чинників на внутрішні й зовнішні. Перші без посередньо залежать від організації роботи самого підприємства, тоді як вплив інших має зовнішній характер, їх зміна майже або практично зовсім не залежить від підприємства. Ми вважаємо, що саме таким поділом і слід керуватися, моделюючи виробничо-господарську діяльність і намагаючись управляти фінансовою стійкістю.

ВИСНОВКИ

Різноманітність усіх підходів свідчить про неоднозначність дефініції авторами поняття фінансової стійкості, яке трактується з позиції цілей та задач її дослідження й має безпосереднє практичне значення.

Загалом аналіз теоретичних підходів до оцінки фінансової стійкості та їх узагальнення дозволяє зробити висновок, що фінансову стійкість економічних суб'єктів слід розглядати як складну категорію, що відображає рівень і структуру фінансового стану та фінансових результатів, здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати розвиток діяльності, зберігаючи водночас кредито- і платоспроможність. Також універсальним є те, що кількісну характеристику фінансової стійкості слід вважати запасом міцності, який компанія має завдяки структурі майна та капіталу, а також забезпечує незалежність та платоспроможність у поточному періоді та майбутньому.

Список використаних джерел

1. Астахов В.П. Анализ финансовой устойчивости фирмы и процедуры, связанные с банкротством. Москва: Ось-89, 1995. 80 с.
2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом. М.: Финансы и статистика, 1994. 306 с.
3. Бланк И.А. Торговый менеджмент. К.: Украинско-финский институт менеджмента и бизнеса, 1997. 408 с.
4. Бланк И.А. Управление формированием капитала. К.: Центр, Эльга, 2000. 512 с.
5. Вінницька О.А. Теоретичні аспекти фінансової стійкості підприємства. *Теорія та практика управління розвитком економіки*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (10 жовтня 2019 р.; м. Київ). К.: ТОВ «ВІПО», 2019. С. 117–119.
6. Глухов В.В., Бахрамов Ю.М. Финансовый менеджмент. Санкт-Петербург: Спец. литература, 1995. 79 с.
7. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу. К.: Знання-Прес, 2000. 208 с.
8. Калина А.В., Конева М.И. Современный экономический анализ и прогнозирование. К.: МАУП, 1997. 272 с.
9. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. М.: Финансы и статистика, 2000. 512 с.

10. Кондратьев О.В. Финансовая стійкість у механізмі господарювання підприємством. *Фінанси України*. 1997. № 7. С. 73–76.
11. Корнієнко Т.О., Чвертко Л.А., Вінницька О.А. Визначення інструментів та факторів, що впливають на формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах. *Науковий журнал «Економічні горизонти»*. 2018. № 4(4). С. 118–127.
12. Лахтіонова Л.А. Финансовый анализ суб'єктів господарювання: Монографія. К.: КНЕУ, 2001. 387 с.
13. Маккаян Э.А., Герасименко Г.П. Финансовый анализ. М.: Финансы и статистика, 1997. 160 с.
14. Новый тлумачний словник української мови: 42000 слів / укладач В.В. Яременко, О. Сліпущко. К.: Аконті, 2000. Т. 4.
15. Пилипенко А. Финансовая стійкість і стратегія підприємства в умовах ринку. *Банківська справа*. 2000. № 2. С. 56–58.
16. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва / П.Т. Саблук. К.: ІАЕ, 1999. 532 с.
17. Родионова В.М., Федотова М.А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. М.: Перспектива, 1995. 176 с.
18. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Минск: ООО «Новое знание», 2001. 876 с.
19. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий АПК. Минск: Экоперспектива, 1999. 494 с.
20. Терещенко О.О. Финансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2000. 412 с.
21. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. К.: А.С.К., 2000. 784 с.
22. Холт Р. Основы финансового менеджмента. М.: Дело, 1993. 675 с.
23. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Финансы предприятия. М.: ИНФРА, 1998. 287 с.
24. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С., Негашев Е.В. Методика финансового анализа. М.: Инфра-М, 2000. 208 с.
25. Экономическая стратегия фирмы / под ред. проф. А.П. Градова. Санкт-Петербург: Спец. Литература, 1995. 385 с.
1. Astakhov V.P. Analysis of the financial stability of the company and procedures related to bankruptcy. Moscow: Os-89, 1995. 80 p. (in Russian).
2. Balabanov I.T. Fundamentals of Financial Management. How to manage capital. Moscow: Finance and Statistics, 1994. 306 p. (in Russian).
3. Blank I.A. Trade management. Kyiv: Ukrainian-Finnish Institute of Management and Business, 1997. 408 p. (in Russian).
4. Blank I.A. Capital formation management. K.: Center, Elga, 2000. 512 p. (in Russian).
5. Vinnyska O.A. Theoretical aspects of financial stability of the enterprise. *Theory and practice of economic development management: materials International. scientific-practical conf.* (October 10, 2019; Kyiv). Kyiv: LLC «VIPO», 2019. pp. 117–119. (in Ukrainian).
6. Gluhov V.V., Bahramov Y.M. Financial management. Saint Petersburg: Special Literature, 1995. 79 p. (in Russian).
7. Ivakhnenko V.M. Course of economic analysis. Kyiv: Knowledge Press, 2000. 208 p. (in Ukrainian).
8. Kalina A.V., Koneva M.I. Modern economic analysis and forecasting. Kyiv: MAUP, 1997. 272 p. (in Ukrainian).
9. Kovalev V.V. Financial Analysis: Capital Management. Selection of investments. Analysis of reporting. Moscow: Finance and Statistics, 2000. 512 p. (in Russian).
10. Kondratiev O.V. Financial stability in the mechanism of enterprise management. *Finance of Ukraine*. 1997. № 7. pp. 73–76. (in Ukrainian).
11. Korniienko T.O., Chvertko L.A., Vinnyska O.A. Identification of tools and factors influencing the formation of the state of economic security in agricultural enterprises. *Scientific journal «Economic Horizons»*. 2018. № 4 (4). pp. 118–127. (in Ukrainian).
12. Lakhtionova L.A. Financial analysis of business entities: Monograph. Kyiv: KNEU, 2001. 387 p. (in Ukrainian).
13. Makkayan Э.А., Herasymenko H.P. The financial analysis. Moscow: Finance and statistics, 1997. 160 p. (in Russian).
14. New explanatory dictionary of the Ukrainian language: 42000 words / V.V. Yaremenko, O. Slipushko. Kyiv: Aconite, 2000. Vol. 4. (in Ukrainian).
15. Pylypenko A. Financial stability and strategy of the enterprise in market conditions. *Banking*. 2000. № 2. pp. 56–58. (in Ukrainian).
16. Reforming and development of agro-industrial enterprises / P.T. Sabluk. Kyiv: IAE, 1999. 532 p. (in Ukrainian).
17. Rodionova V.M., Fedotova M.A. The financial stability of the enterprise in the context of inflation. Moscow: Perspective, 1995. 176 p. (in Russian).
18. Savitskaya H.V. Analysis of the economic activity of the enterprise. Minsk: LLC «New knowledge», 2001. 876 p. (in Russian).
19. Savitskaya H.V. Analysis of the economic activity of agro-industrial complex enterprises. Minsk: Ekoperspektiva, 1999. 494 p. (in Russian).
20. Tereshchenko O.O. Financial rehabilitation and bankruptcy of enterprises. Kyiv: KNEU, 2000. 412 p. (in Ukrainian).
21. Tkachenko N.M. Financial accounting at the enterprises of Ukraine. Kyiv: A.S.K., 2000. 784 p. (in Ukrainian).
22. Kholt R. Fundamentals of Financial Management. Moscow: Delo, 1993. 675 p. (in Russian).
23. Sheremet A.D., Saifulyn R.S. Enterprise finance. Moscow: INFRA, 1998. 287 p. (in Russian).
24. Sheremet A.D., Saifulyn R.S. Nehashev E.V. Financial analysis technique. Moscow: Infra-M, 2000. 208 p. (in Russian).
25. Economic strategy of the firm / ed. prof. A.P. Gradov. Saint Petersburg: Special. Literature, 1995. 385 p. (in Russian).